

KNJIŽEVNOST

VRIJEME MIGRACIJA TEK DOLAZI

Preporuka za čitanje: Umberto Eco "Migracije i netolerancija"

Umberto Eco / Foto CRISTOBAL MANUEL/NEWSCOM/SIPA

Autor: Jaroslav Pecnik Objavljeno: 10. svibanj 2020. u 22:13

U ovo vrijeme globalne korona krize, teme izbjeglica, (i)migranata, tražitelja azila, raseljenih osoba i svih ostalih koji iz raznoraznih razloga masovno napuštaju svoje domove i bježe pred ratom, siromaštvom, gladi, nezaposlenosti i posvemašnje besperspektivnosti, očajnički tražeći mjesto gdje će u miru i bez straha osigurati sebi i svojim obiteljima elementarne uvjete pristojnog života, nekako su pale u drugi plan, iako su praktički do jučer dominirale političkom i javnom, odnosno društvenom scenom.

Ali, ne zavaravajmo se; čim se trenutno globalno, hermetički zatvorene granice ponovo otvore, čim se koliko-toliko obuzda ova opasna pandemija, izbjegličke će rute oživjeti, jer velika ekonomska kriza koja je

već na djelu (i u najrazvijenijim zemljama svijeta), dodatno će, i to daleko teže pogoditi one najsiromašnije zajednice odakle nas i zapljuskuju najveći (i)migrantski valovi.

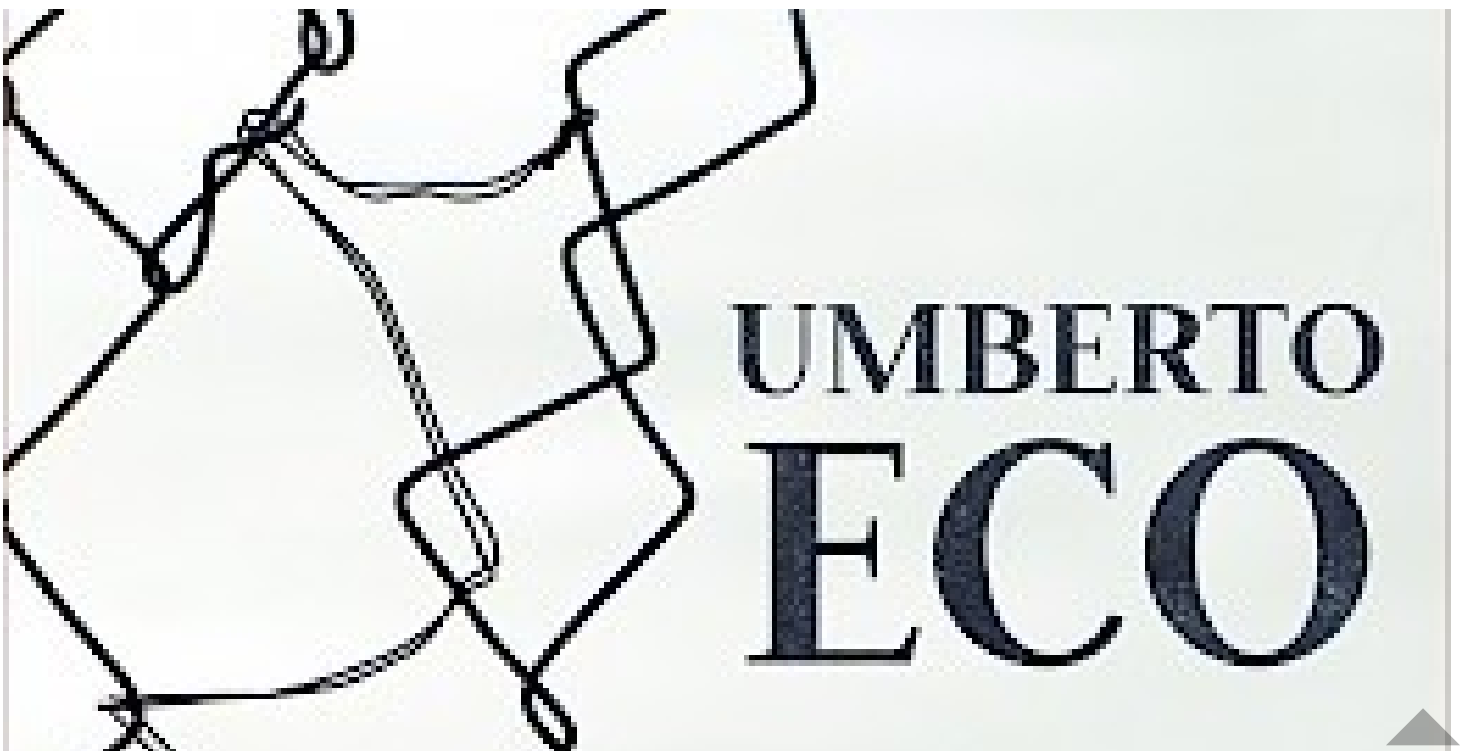
Humanitarna kriza

Migracije i migranti iznova će (p)ostati glavnom temom naše svakidašnjice, a međunarodna solidarnost koje i do sada nije bilo isuviše, dodatno će (o)slabiti, stavljajući nas, sve zajedno na kušnju: jesmo li spremni i sposobni unatoč krizi koja će i nas same u RH, ali i šire u EU dobrano »zakačiti«, smoći snage, morala i humanosti da pomognemo ljudima kojima je daleko gore nego nama samima, ili ćemo se (iznova) oglušiti na njihove vapaje i tekućoj humanitarnoj krizi biblijskih razmjera, nepodnošljivom lakoćom vlastita egoizma okrenuti leđa, zatvoriti se u svoje granice i cijelu ovu veliku ljudsku dramu svesti na pitanje (ne)funkcioniranja i(li) kršenja normi, zakona i propisa o zaštiti sigurnosti naših granica. Hoćemo li navući birokratske naočale i kroz njih suhoparno iščitavati paragrafe zakonskih ograničenja koji u ljudima ne vide konkretnog čovjeka, već puki broj, statistiku i poput Orbana i njemu sličnih, opravdavati »svetu« dužnost očuvanja sigurnosti »naših« građana, nacionalnih interesa i ostalih uzvišeno besmislenih fraza, a zapravo beskrupulozno zaobilaziti elementarne norme humanosti i solidarnosti, a ujedno i kršiti međunarodne standarde i deklaracije o pravima čovjeka i građanina na koje se toliko volimo pozivati.

Sarajlija iz Phoenixa opet američki junak: nakon sedam tjedana agonije izašao iz bolnice, zaželio se svega, posebice pite, ali ima jedan problem...

 linker
SPONSORED LINKS

Migracije i netolerancija

TIM media

Međutim, čak ako naše granice i ogradimo žilet-žicom, ukoliko policija i nadalje bude primjenjivala grubu silu u odvrćanju izbjeglica da prijeđu na »našu stranu granice«, ako im bude pri tomu i dalje oduzimala novac, mobitele (što se čini i u RH, iako ministar Božinović to neuvjerljivo opovrgava), ponižavala ih i nad njima se izživljavala, sve to neće dati nikakve rezultate, naprosto stoga, jer ti ljudi i po cijenu života neće odustati od svojih nakana. Jednostavno drugog izlaza nemaju.

Sramota je što vidimo, šutimo, a samim time i pristajemo na tretiranje izbjeglica kao ljudi manje ili niže vrijednosti, koji navodno prijete da će »našim« građanima oduzimati radna mjesta ukoliko zatraže azil i ostanu na našem teritoriju, da će uništiti naš način života i kršćanske vrijednosti (na koje se pozivamo, ali ih se ne držimo), a sve više se širi i fama kako su to uglavnom nasilnici, kriminalci, silovatelji, teroristi, prijetnja i pošast kojoj se Europa i Amerika zajedničkom snagom moraju suprotstaviti i tako tim strancima onemogućiti da se s nama (po)miješaju. Oni tolerantniji među nama velikom upozoravaju kako usprkos razumijevanju za te ljude ipak moramo razlikovati izbjeglice koje bježe od rata, čiji su životi iz političkih, vjerskih ili rasnih razloga ugroženi, od onih koji bježe od siromaštva i koje jednostavno ne možemo prihvatiti, jer u ekonomskom smislu to čak ni najbogatije države svijeta ne bi mogle podnijeti bez teških posljedica po vlastite građane.

Zločinački lanac bešćutnosti

Umberto Eco čiju knjigu »Migracije i netolerancija« u izdanju TIMpresa (Zagreb, 2020.), a koju je s talijanskog preveo Damir Grubiša, u ovom tekstu prikazujemo, lucidno je suptilnim zaključkom signficirao suštinske probleme: »Fenomeni imigracije otevši se kontroli i političkim kalkulacijama zapravo postaju fenomeni migracije, a to znači: kada imigranti iziđu iz svog geta, kada se počnu miješati s domicilnim stanovništvom, tada stvari izmiču kontroli. Geta više nema i Europa postaje višerasni kontinent... u svakom slučaju to nam se može ili ne mora sviđati, ali to je jednostavno tako«.

Mnogi to ne žele prihvatiti i prostori novih sukoba, netrpeljivosti i mržnji se otvaraju. Njemica Jenny Erpenbeck je pregnantno pokazala razliku kako se primjerice Europljani odnose prema strancu s prostora EU-a, a kako prema (i)migrantima: kada se na ljetovanju, recimo na našem Jadranu izgubi na pučini mora ili u vrljetima priobalnih planina neki Nijemac, zapravo prije bi to bio Čeh, sve se spasilačke službe podignu na noge ne bi li ga našli, a kada u morske dubine potonu brodići, čamci, gumenjaci i splavovi sa stotinama azijskih ili afričkih izbjeglica, to je vijest koja nas uglavnom ostavlja ravnodušnim. Eventualno se upitamo: kako su mogli tako nepromišljeno izložiti sebe i svoju djecu takvoj neizvjesnosti, pristati na krajnje nesiguran i opasan oblik transporta, pritom posvema zaboravljajući kako su im ti nelegalni načini dolaska u Europu, jedina mogućnost i da pri tomu svjesno, iz krajnje nužde pristaju na sve rizike (a oni nisu mali), samo kako bi se nekako izvukli iz tog začaranog kruga siromaštva i rata.

Na tom putu lako postaju žrtvama mafije, krijumčarskih lanaca, trgovaca robljem... Svoj glas protiv takvog neodrživog stanja digao je i sam papa Franjo; osudio je skandalozno ponašanje svih sudionika u tom zločinačkom lancu nepravde i bešćutnosti, ali svi ovi apeli uglavnom ne nalaze nikakvog odjeka. Dapače, nedavno smo svjedočili nevjerojatnom događaju: kapetanica jednog broda je na svoju ruku, sa svojom posadom spasila veći broj izbjeglica čija se brodica prevrnula u Mediteranu i koji bi se sigurno utopili, ali za taj svoj čin humanosti zapravo je bila kažnjena, a spašene izbjeglice talijanske vlasti nisu željele prihvatiti ni u jednoj svojoj luci, tek nakon brojnih intervencija ti su nesretni ljudi našli privremeno utočište. Takvo ponašanje čak nije više ni bezobrazluk, ili bezdušnost, već je to monstruoznost, ali za koju mnogi, nažalost sve više i češće, nalaze puno razumijevanje i opravdanje.

Glas razuma i razboritosti

Upravo o svemu tomu govore i četiri sažeta predavanja Umberta Eca, slavnog talijanskog pisca, filozofa, sociologa, semiotičara, kulturologa, zapravo osobe enciklopedijskog znanja i erudita dubinskih uvida u probleme povijesti naše civilizacije, kao i suvremenog svijeta i čovjeka. Eco je bez sumnje bio (umro je 2016.) novodobni uomo universale, čini se intelektualni »posljednji Mohikanac« naše epohe koji je imao sposobnost sagledati i analizirati cjelinu prostora i vremena u kojem je živio, te angažirano, kritički, objektivno protumačiti fenomene današnjice. Sve više smo svjedoci koliko nam danas takav glas razuma i razboritosti nedostaje. Opsegom stranica skromna, ali sadržajem prebogata knjižica naslovljena »Migracije i netolerancija« (za koju je nadahnuti pogovor napisao prof. dr. Damir Grubiša, koji već duže vrijeme živi i radi u Rimu kao predavač na tamošnjem Američkom sveučilištu), svakako spada u nezaobilazno štivo jer nas upućuje u sukus tema i problema koje već dugo »opterećuju« naš svijet, a koje će, bez ikakve sumnje postajati sve aktualnije i prisutnije.

U bilješci, zapravo svojevrsnom uvodu u ovu knjigu, Stefano Eco (Umbertov sin) je naglasio kako je prvo predavanje »Migracije trećega milenija« njegov otac održao 1997. u Valenciji; drugi je tekst bio pročitao u Parizu iste godine na međunarodnom forumu posvećenom netoleranciji u organizaciji Academie Universelle des Cultures, treći prilog je sažetak govora održanog na nizozemskom sveučilištu u Nijmegenu 2012. i bio je posvećen velikom mirovnom sporazumu iz 1678. potpisanom u istoimenom gradu, a koji je po mišljenju autora bio »jedan od primjera europske suradnje i dogovora«, te se u tom smislu može smatrati ključnim događajem u europskoj povijesti. Završni je tekst Eco naslovio »Iskustva iz recipročne antropologije« (objavljen u Francuskoj 2012.), a svi ovdje prezentirani istupi izabrani su, kako kaže autor bilješke, »zbog njihove važnosti kada je riječ o migracijama i netoleranciji« s kojima se danas Europa i cijeli svijet nose, odnosno čiji će se fenomeni u punini svoje krize tek manifestirati i još nas dugo pratiti. Ali, ujedno i propitivati nam savjest, stavljati nas pred brojne moralne dileme i odluke i tražiti, prije svega, da odgovorimo na pitanje: koliko smo spremni i sposobni razumjeti Drugog i Drukčijeg, možemo li u (i)migrantima, izbjeglicama, nazovimo ih kako hoćemo, prepoznati ljude i ljudska bića, prihvatiti ih u njihovoj različitosti i shvatiti da su se naprosto iz niza, nama često neshvatljivih razloga, našli u krajnje teškom, mnogi gotovo i beznadežnom položaju.

Nasilje na granicama

Eco razlikuje pojam imigracije od migracija; za razliku od imigracija koje se (još) nekako i mogu kontrolirati, migracije izmiču svakoj kontroli, jer sve veća ekonomska, socijalna i druga neravnoteža između bogatih i siromašnih postaje sve izraženija. Klimatske promjene (do)nose glad, suše, prirodne katastrofe, a samim time i porast političkih tenzija i svih oblika netrpeljivosti i populizma. Velike seobe naroda su na djelu i nikakva sila ih neće, niti može zaustaviti; milijuni ljudi iz tzv. Trećeg svijeta »kuca na vrata Europe i ulazi u nju čak i onda ako se Europa s tim ne slaže«. A, ovaj sukob kultura, kaže prof. dr. Grubiša, bi mogao imati i krvave posljedice, a da se i ne govori o ljudskim žrtvama zbog propuštene pomoći stradalnicima na moru, zatvaranju granica i dizanju novih zidova. Mediteran tako postaje grobnica tisuća utopljenika koji su sanjali o sigurnom i prosperitetnom životu, ali nažalost taj san nisu i dosanjali.

Balkanski poluotok postaje područje bodljikave žice i okrutnog nasilja na granicama; ne moramo ići dalje, sjetimo se kako je ova (na)silna policijska odvratanja i onemogućavanja migrantima da iz BiH i Srbije prijeđu u RH komentirala donedavna predsjednica naše države Kolinda Grabar Kitarović, svodeći policijske intervencije na »malu, razumnu uporabu sile«, (ne)svjesna što time opravdava. Dakako, svi zvaničnici, ne samo u nas, već i diljem EU, pozivaju se na poštivanje međunarodnih konvencija, protokole i slično, kako bi opravdali svoje akcije i onemogućili »nezvanim gostima da uđu u naše dvorište«.

Stoga se velikim uspjehom proglašava svaka policijske akcija i(li) pogranična ophodnja kojom se efikasno odvrataju migranti od pokušaja ilegalnog prelaska granice, ali »nadležni organi« zaboravljaju pri tomu spomenuti kako sustavno i bezobzirno ignoriraju njihove zahtjeve za azilom, a na koje su dužni pozitivno odgovoriti; odnosno takve ljude sprovesti i smjestiti u prihvatne centre i potom po propisanoj proceduri rješavati njihove slučajeve. Međutim, policija sve čini da ih u tomu onemogući; neuvjerljiva opravdanja i obrazloženja, demante ministra Božinovića o uporabi sile dokumentirano negiraju brojne međunarodne i domaće udruge za zaštitu ljudskih prava i uporno upozoravaju na kršenje ovih normi, ali nikomu ništa.

A, što se sve krije iza očajničkih pokušaja ovih ljudi da se, ne pitajući za cijenu dokopaju željene destinacije, to nikoga, ili malo koga stvarno interesira; tko im je kriv što su se rodili na pogrešnom mjestu. Izbjeglance, tražitelji azila, samo su, tvrdi Eco, politički etiketirani migranti i u tomu je njihova tragedija. Prema pravilima UNHCR-a, prisilno raseljene osobe treba (po)dijeliti na tri grupe: izbjeglice (bježe iz svoje zemlje jer im je zbog rata ili političkog progona ugrožen život), tražitelje azila (nalaze se izvan matične zemlje i čekaju da njihov izbjeglički status bude riješen), te raseljene osobe (kijih je brojčano najviše, trenutno u svijetu više od 40 milijuna) koje se kreću unutar granica jedne zemlje.

Fenomeni globalnog siromaštva

Prema podacima UNHCR-a, prošle je godine u svijetu bilo više od 70 milijuna izbjeglica (najviše ih dolazi iz Sirije, Afganistana, Južnog Sudana, Somalije i Mjanmara), danas ih se najviše nalazi u izbjegličkim kampovima u Turskoj, Pakistanu, Sudanu, Ugandi i Njemačkoj. Pritom ne treba zaboraviti gotovo 5 milijuna izbjeglih Palestinaca. Kada govorimo o tražiteljima azila, računa se da ih ima gotovo 3,5 milijuna, ali da bi imali cijelu sliku pred očima, važno je napomenuti kako su problemi (i)migracije pupčanom vrpcom vezani uz fenomene globalnog siromaštva. Danas se više od 10 posto svjetske populacije nalazi u zoni ekstremne bijede; najviše u Africi (70 milijuna), Aziji i Bliskom istoku (40 milijuna), i u Latinskoj Americi i Karibima (20 milijuna), a gotovo milijardu ljudi je neuhranjeno, s tim da su posebno dramatični podaci vezani uz djecu mlađu od 5 godina; kronično neuhranjeno je oko 22 posto ove populacije. Uz napomenu kako u eri ove, ali i budućih sličnih pandemija, možemo očekivati stvaranje novih žarišta i zona siromaštva.

Glad biblijskih razmjera prijeto u Venezueli, Afganistanu, a u Jemenu zahvaćenom krvavim, dugogodišnjim građanskim ratom, više od 10 milijuna ljudi je gladno i izloženo svim vrstama bolesti, ali i kontinuiranoj indoktrinaciji raznim fundamentalističkim ideologijama koje su pogodno tlo za regrutiranje novih terorističkih skupina i širenje terorizma kao globalne opasnosti. Naravno, sve to jača već ionako

dramatičan rast netolerancije, a najopasnija je ona, upozorava Eco, »koja nastaje iz odsutnosti bilo kakve doktrine«, čime je zapravo anticipirao potrebu kritike populizma kao fenomena koji prijete čitavom čovječanstvu i izravno ga gura u propast. Iako je tolerancija *conditio sine qua non* naše civilizacije (ili bi barem trebala biti), to ne znači da tolerantan čovjek mora prihvatiti svaku i bilo čiju »viziju svijeta«. Eco kaže: »Postoje ideje, običaji i ponašanja prema kojima moramo biti netolerantni«, jer »ako nismo raspoloženi braniti jedno tolerantno društvo, protiv napada netolerantnih, tada će i tolerantni biti uništeni, a s njima i sama tolerancija«. Ili kako je to često govorio Thomas Mann: »Tolerancija postaje zločin kada se primijeni na zlo«.

Rješenje ove kontradikcije, Eco je vidio u permanentnom odgoju koji bi »divlju toleranciju suzbio u korijenu«.

Kao uvjereni Europljanin, Eco je u svom trećem eseju posvećenom mirovnom sporazumu u Nijmegenu, govorio o primarnom cilju europskih integracija, a to je mir, odnosno promocija i čuvanje temeljnih ljudskih, moralnih i civilizacijskih vrijednosti. Utoliko je borba protiv rasizma i njegovih mnogostrukih reinkarnacija naša suštinska zadaća; stoga bi valjalo sklopiti jedan novi oblik ugovora (po uzoru na Nijmegen) kojim bi se različitost uvažila kao bogatstvo i iz toga bi profitirali svi ljudi i sve kulture u svojoj različitosti. Tu se krije i zadaća i uloga suvremenog intelektualca; on mora, ukoliko jest intelektualac, voditi »subverzivnu gerilu« protiv svake vrste jednodomlja i to olakšava toliko nužne procese međukulturalnog prožimanja.

Eliminiranje rasizma

U posljednjem, četvrtom tekstu, Eco je jasno zagovarao ideju »susreta kultura i njihov dijalog« i odlučno je odbijao Huntingtonov koncept »sukoba civilizacija«. Zapad mora, bez podcjenjivanja i(li) represije otvoriti svoj um za kulturološki različite modele: od onih koje je sam stvorio, do onih s kojima se tek susreće, ali nije dovoljno samo poštovati Drugog, već ga treba i prihvatiti u njegovoj različitosti. Moramo, piše Eco, formirati jednu alternativnu kulturalnu antropologiju kojom bi se utvrdile vrijednosti, načelno zajedničke različitim kulturama. Dakle, treba(mo) ne samo razumjeti ono što nas razlikuje i odvaja, već moramo i prihvatiti tu razliku. Naučiti: kao što mi promatramo Druge, za te Druge i mi sami smo nešto Drugo, ali da bi naš susret bio plodotvoran, treba jednom zauvijek eliminirati rasizam koji je, po Eco, »istočni grijeh zapadne kulture«.

Eliminiranje rasizma je logika koje se svi moramo pridržavati, to je »zajedničko, laičko evanđelje« svim kulturama; temeljna pretpostavka u borbi protiv svih vrsta ksenofobija, nacionalizama, agresivnosti, destruktivnosti i slično. Dok to ne osvijestimo, tragična fotografija na kojoj zagrljeni, licem uronjenim u vodu, mrtvi leže otac i kći (Oscar Ramirez i njegova dvogodišnja Valeria), a koji su tragično skončali u rijeci Rio Grande, na meksičko-američkoj granici pokušavajući se dokopati SAD-a i ostvariti svoj američki san za koji u matičnoj zemlji jednostavno nisu imali nikakvih mogućnosti, ostatak će simbol strašnih (i)migrantskih sudbina. Ili, kako je to sjajno konstatirala u jednom svom nedavnom televizijskom nastupu naša ugledna teologinja Ana Raffai: »Nakon epizode s koronavirusom, svijet će se ponovo suočiti s izbjegličkom kalvarijom koja je pravi test naše solidarnosti i slika naše (ne)humanosti, koja nas tek čeka«.

